

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
«УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

Мелітополь, 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
«УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В
ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

**Мелітополь
2020**

Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти.
Випуск 24 / Збірник науково-методичних праць/ Таврійський державний
агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного– Мелітополь, 2020.
– 581 с.

У збірнику наведено матеріали з навчально-методичної і виховної роботи науково-педагогічних працівників університету за підсумками науково-практичної конференції 2019-2020 навчального року.

Редакційна колегія:

Кюрчев В.М., д.т.н., професор, ректор ТДАТУ (головний редактор); Ломейко О.П., к.т.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи ТДАТУ (заступник головного редактора); Надикто В.Т., д.т.н., професор, проректор з наукової роботи; Кюрчев С.В., к.т.н., професор, декан механіко-технологічного факультету; Назаренко І.П., д.т.н., професор, декан факультету енергетики та комп'ютерних технологій, Карман С.В., к.е.н., доцент, декан факультету економіки та бізнесу; Іванова І.Є., к.с.-г.н., доцент, декан факультету агротехнологій та екології, Болтянська Н.І., к.т.н., доцент кафедри ТСС АПК

Статті опубліковані мовою оригіналу

Адреса редакції: 72312, ТДАТУ пр-т Б. Хмельницького, 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл.
e-mail: nmc@tsatu.edu.ua
Науково-методичний центр університету

УДК 378.14:811.161.2

**Шлєіна Л. І. ст. викл., Тараненко Г. Г. к.пед.н.доц.,
Ісакова О. І. к.філософ.н.доц., Єременко Л. В. к. псих. н. ст.викл.**

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗВО ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СУСПІЛЬНО- ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті розглядаються теоретичні основи, принципи та педагогічні умови розвитку самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувача вищої школи як складової професійної компетенції майбутніх спеціалістів аграрної галузі у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін.

Ключові слова: самостійна навчально-пізнавальна діяльність, самостійна робота, компетенція, професійна компетентність, здобувач ЗВО.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси висувають нові вимоги до підготовки сучасних фахівців різних галузей, які спроможні ефективно, мобільно і нестандартно реалізовувати себе в умовах ХХІ століття.

Швидкий розвиток інформаційних технологій упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ століть призвели до знецінення гуманістичного, соціального та духовного аспектів в професійній підготовці та діяльності сучасних продуцентів матеріальних благ. Сучасний викладач суспільно-гуманітарних дисциплін повинен вміти мотивувати, зацікавити студентів різних спеціальностей до вивчення соціальних наук, показати нерозривний зв'язок між соціальними та природничими науками, застосовувати різноманітні методики для розкриття внутрішніх можливостей студентів, обґрунтування ними власної думки, позиції.

Концепція модернізації української освіти вказує на необхідність підготовки висококваліфікованого фахівця, здатного до ефективної роботи з певного профілю на рівні світових стандартів, соціально і професійно мобільного, готового до постійного професійного зростання. Отже, необхідно здійснити пошук нових методологічних підходів і забезпечити наповнення змісту вищої професійної освіти з урахуванням переходу на рівневу систему підготовки майбутнього професіонала в межах конкретного навчального блоку.

Відзначимо, що для успішної професійної діяльності в умовах ринкової економіки України спеціаліст певної галузі повинен бути добре поінформованим, професійно компетентним, вміти самостійно приймати рішення,

гнучко реагувати на зміни. Він повинен володіти достатніми діловими навичками, культурою і вміннями, мати розвинені професійні якості, що так необхідно при подоланні труднощів, визначенні та розв'язанні основних проблем, пов'язаних зі становленням і розвитком тієї чи іншої галузі. Однак, аналіз практичної діяльності ЗВО свідчить про недостатню увагу до питання формування самостійної навчально-пізнавальної діяльності як якості студентів та основи для придбання професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури (В. Бондар, Г. Гецов, Н. Кічук, Н. Кузьміна, А. Малибог, М. Никаноров, П. Підкасистий, С. Архангельський, В. Бабкіна, В. Бенера, Е. Брекотіна, В. Бондаревського, А. Денисової, Л. Заякіної, С. Зинов'єва, В. Козакова, Л. Лужних, В. Слободана, В. Ужика та ін.) дозволяє побачити існування різних підходів до організації самостійної роботи. Більш повно педагогічну сутність самостійної роботи, на нашу думку, розкриває трактування її як форми колективної або індивідуальної навчальної діяльності студентів, під час якої вони засвоюють необхідні знання, оволодівають вміннями й навичками, навчаються планомірно та систематично працювати, мислити, формувати власний стиль розумової діяльності [1, с. 154].

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення, теоретичне обґрунтування і перевірка на практиці педагогічних умов розвитку самостійної навчально-пізнавальної діяльності, як складової професійної компетенції майбутніх фахівців, у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасному суспільству необхідні фахівці, здатні швидко приймати нестандартні рішення, діяти творчо, самостійно. Основним засобом формування цих рис є самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів це різноманітні види індивідуальної й колективної діяльності студентів, які вони здійснюють на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі. Вона є завершальним етапом розв'язання навчально-пізнавальних завдань, які розглядалися на лекціях, семінарах, практичних і лабораторних заняттях. Адже знання можна вважати надбанням здобувача тільки за умови, що він приклав для їх здобуття свої розумові та практичні зусилля.

Не менш важливим у формуванні самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувача ЗВО відіграє компетенція, компетентність, професійна компетентність тож розглянемо ці поняття. З точки зору бізнес-практиків, професійні компетенції – це здатність суб'єкта професійної діяльності виконувати роботу згідно з посадовими вимогами. Останні являють собою задачі й стандарти їх виконання, прийняті в організації чи галузі. Даний підхід сфокусований не на особистісних характеристиках, а на стандартах діяльності та заснований на описі завдань та очікуваних результатів [5].

Результати теоретичного аналізу розробки проблеми професійної компетентності фахівця показали, що самостійна навчально-пізнавальна діяльність є необхідною складовою професійної компетентності. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність інтегрує в собі як активні, діяльні (активність, ініціативність, саморух і само детермінація), так і гносеологічні, споглядальні (свідомість, теоретичне мислення) характеристики компетентності. Тільки у нерозривній єдності активних і споглядальних компонентів самостійна робота є складовою професійної компетентності [2: 8].

Ознаками самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувача є: вміння планувати, приймати рішення та обґрунтовувати його, вибирати раціональні методи діяльності, працювати з літературою, виявляти творчу активність, систематично контролювати хід і результати виконання роботи, коректувати й удосконалювати її. Рівень самостійної роботи здобувача вимірюється отриманим результатом у практичній діяльності, тобто здатністю досягати запланованого результату без сторонньої допомоги, співвіднесеного з його свідомою зацікавленістю і пізнавальними можливостями на даний момент [4: 14].

На підставі викладеного, можна визначити наступні особливості навчально-виховної діяльності у ЗВО для формування самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін для здобувачів ЗВО:

- теоретичні (наявність високого рівня знань і вмінь самостійної роботи студентів, позитивне ставлення до змісту самостійної навчально-пізнавальної діяльності, готовність до її здійснення, глибокі пізнання досліджуваної дисципліни);
- смислові (володіння діями з відбору змісту навчальної діяльності, визначення способів і видів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін, здатність до системного аналізу, володіння культурою мислення);
- практичні (володіння розвиненими вміннями застосовувати на практиці отримані знання самостійної навчально-пізнавальної діяльності, здатність самостійно і ефективно розв'язати проблеми в галузі професійної діяльності, прагнення до творчої самореалізації, постійного професійного зростання).

У нашому дослідженні формування самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін розглянуто з точки зору системного підходу, який передбачає всебічний, комплексний розгляд досліджуваного об'єкта як сукупності багатьох елементів; компетентного підходу, який забезпечує якісно новий результат освіти – формування компетентного фахівця, розвиток особистісних і професійно важливих якостей; особистісно-діяльного підходу, що враховує взаємозв'язок діяльності й розвитку особистості і що дозволяє орієнтувати цілісний навчально-виховний процес на особистість як мету, суб'єкт, результат і основний критерій його ефективності.

Відповідно до цих підходів розроблена теоретична модель формування самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін. Розробляючи модель, ми взяли за основу модель запропоновану Г. М. Парниковою, зокрема вона визначає наступні принципи (цілісності, системності, свідомості, активності, практико орієнтованої спрямованості, діяльності), які були нами конкретизовані в наступних функціях:

- мотиваційна (пошук загальної мотивації до спільної діяльності різних суб'єктів процесу формування самостійної навчально-пізнавальної діяльності, стимулювання спонукань до співпраці, прояви самостійності, активізація творчості, ініціативи);
- діагностична (визначення потенціалу освітньо-виховного процесу у ЗВО, моніторинг якості застосовуваних змісту, форм і методів самостійної роботи студента, фіксація рівнів сформованості самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів);
- організаторська (висунення цілей, відбір способів їх досягнення (змісту, видів, форм, методів, засобів), планування, визначення етапів роботи, об'єднання суб'єктів процесу формування самостійної навчально-пізнавальної діяльності та створення умов для її розвитку);
- навчальна (формування готовності, здатності і потреби на практиці застосовувати знання та вміння самостійної навчально-пізнавальної діяльності практично орієнтованої спрямованості);
- виховна (використання потенціалу самостійної роботи студентів за допомогою суспільно-гуманітарних дисциплін у ЗВО для виховання цілісної особистості здобувача, розвитку особистісних і професійно важливих якостей);
- розвивальна (створення умов для самовизначення, самореалізації, розвитку потреби у професійному самовдосконаленні);
- оцінювально-результативна (відстеження якості та самооцінка власної особистості здобувача результатів здійснення самостійної діяльності, корекція способів досягнення навчальних цілей, оцінка рівнів сформованості досліджуваного процесу).

При моделюванні нами визначено педагогічні умови:

- реалізація системного, комплексного і особистісно-діяльнісного підходів до організації навчально-виховного процесу в період навчання у ЗВО;
- створення комплексної системи вивчення навчальних дисциплін; використання технології з урахуванням специфічних особливостей діяльності здобувачів ЗВО у період навчання,
- можливостей ЗВО, розвиненості їх особистісних і професійно важливих якостей), виділення етапів формування самостійної навчально-пізнавальної діяльності під час навчання (організаційно-підготовчий, процесуальний, результативний), форми і методи педагогічної діяльності.

Висновки.

Отже, самостійна навчально-пізнавальна діяльність здобувачів – це процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками, у якому викладач не бере безпосередньої участі, але обов'язково здійснює організацію та контроль за його виконанням.

Список використаних джерел.

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Метод. посібник для студентів магістратури. К. : Центр навч. л-ри, 2003. 316 с.
2. Діордіященко О. В. Самостійна робота студентів у ВНЗ. Педагогические науки. Проблемы подготовки специалистов URL : http://www.rusnauka.com/ONG_2006/Pedagogica/17894.doc.htm.
3. Закон України „Про вищу освіту” URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
4. Цина В., Цина А. Планування самостійної роботи студентів. Полтавський держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка: зб. наук. праць. Сер.: Педагогічні науки. Вип. 5 (38). Полтава, 2005. С. 218–229.
5. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології: навч. посіб. К.: Академвидав, 2012. 224 с.
6. Шлеїна Л.І. Навчальна самостійність професійної компетентності майбутніх економістів. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки); № 2 (22), т. 2 URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/1771/1/928.pdf>
7. Шлеїна Л.І. Сутність компетентнісного підходу у вищій освіті. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки Випуск 81 (3) 2018. С 50-54 URL: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znppn_2018_81\(3\)_11.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znppn_2018_81(3)_11.pdf)

Shleina L., Taranenko G., Isakova O., Yeremenko L. Organization of individual educational and cognitive activities of software manufacturers during the study of social and humanities

Summary. The article deals with theoretical bases, principles and pedagogical conditions of development of independent educational and cognitive activity of a high school student as a component of professional competence of future specialists of agrarian branch in the process of studying social and humanitarian disciplines.

Key words: independent educational and cognitive activity, independent work, competence, professional competence, the applicant for the higher education institutions.